

A KORMÁNYZÓ.

ROPPANT síkságokból emelkedett ki az alakja. Onnan indult, ahol küzdeni kell a mozdulatlan, változatlan szíkes örök röggel és ment oda, ahol küzdeni kell a változó örök vizekkel.

Aztán ragyogón, fiatalon, a fejedelmi aggastyán hajlott árnyékában halad egy darabnyi úton. És a nagy, világosz öreg hatalom, nem sejtve milyen rendelésből, önkéntelen átadja neki sok titkát az uralkodásnak s ő átveszi, elfátyolozott sorsára öntudatlanul készülön.

Már dübörög a népek világcsatája, vérzik a föld, ég a levegő s odalenn délen, egy titoktartó néma éjtszakán, rejtélyes hajó fut ki a vizekre és végigkorbácsolja az ellenséges partokat... Mire megvirrad, a hajó eltűnik, de csodás vágatása már beleírta magát a tengerbe.

Novara...

A nagy róna feltekint :

Az én fiam hajója!... Gyerekkorában délibábommal én tanítottam néki a tengert... Sa rónák népének ezeréves élettörténetében, győztes hajó felett, először, legelőször magyar arcél kezd vésődni a tenger hátterébe.

Ellenséges portyázók keresik, bűvárok, rombolók úzik, cirkálók hajszolják, záróövek kapkodnak utána, aknasorok halálfészkei lesnek reá... Elérhetetlenül síklik a tüneményes hajó. Egyszerre ott van San Giovanni di Medua kikötőjének kellő közepén. Mint tengerészmesék babonás látomása megjelenik a szerb-montenegrói haderők égis robbantott löszerszállítmányainak vad tűzfényénél s felgyújtott partok és égő hajók lobogó világa mellett félelmesen újra felírja a vizekre győzelmes nevét.

Fenn a parancsnoki hídon tovább vésődik a kép...

Derengeni kezd a májusi virradat s az ottrantói vizeken lángoló füstben, lecsapódó gránátok omló folyékony tűzében, mérges gázok halálfelhőiben, sülyedő és robbanó hajók tajtékos örvényei felett már belemélyülnek a szép merész magyar arc vonásai az örök elnemmulásba.

A cattarói öbölben vörös lobogók lopakodnak az árbocokra. A forradalmak gyújtogatói sanda reménységgel lesnek be a fekete hegyek kikötőjébe. De az öböl felé már közeledik felvont hadilobogók alatt egy hűséges hajó. Befut a hűtlen hajók közé és leveri a nyílt lázadást... A tenger hadrakelt ellenséges erői után győzelmet arat a legfenyegetőbb ellenségen : a lázadás szellemén ; megmenti tengeri erőnket és véle menti a szárazföld ellenállását.

Titánivá lesz a háttér s rajta már olyan erősen vésett a magyar arc, hogy kivüle a vívódó monarchiából ott kinn a tengeren, többé egyetlen arc sem látszik.

Nyíltság, erő és elszánt akarat, bátorság, hűség és büszke becsület, siker és diadal az arcnak már megvont vonásai. És benne az idegen

vezényletek alá gyömöszölt magyar hősiesség, sok emberöltő után, megint hadak élére emelkedetten látja meg régi önmagát.

De elsötétül a nap a polai promontorium felett és zúgják a hullámok a sziklás partfalán : circumdederunt me . . .

A hadikikötőben a vezér-ellentengernagy a király parancsára átadni kényszerül a délszlávok nemzeti tanácsának az osztrák-magyar flotta soha le nem győzött tengeri erőit. S miközben a monarchia hajóin szárnyaszegetten leereszkednek a nagymultú hadilobogók s a hajókon egymásután lassan kialusznak a fények, az elsötétülő tengeren, az elsötétülő ég alatt a történelem vésője belevájja a vezéri archa a tragikum nagy jelét.

Csend lesz a hadikikötőben, csak a tengerek hősenek távolodó lépése hangzik az elveszett partokon. S nesztelenül, láthatatlanul vele megy a tengerhódító régi magyar királyok szelleme, mely kilencszáz esztendőn át markolta az Árpádok kékvízű déli örökét.

Elhangzik a lépés . . . A forradalom őszi ködében már eltűnt Szent László tengervédő kései vitéze. És a zord idegen sötétben csakis a leszakadó ezeréves országrészek robaja hallatszik egy elárult nemzet haláltusája felett.

Mire a köd szakadni kezd, alatta már minden vörös. És a rikácsoló aljas zűrzavarban a vezértelen nemzet vezérét hiába várja.

Még nem jött el az idő.

Mikor pedig sok megaláztatás, szenvedés és pusztulás után eljött az óra, fogvacogó gúnyjal adják hírül a kommunista diktátorok : «Az aradi ellenkormány megalakult . . .» Sivalkodó, becsmérő hangon dobálja szét a budapesti szovjet az ellenforradalmi kormány névsorát. Ebből a névsorból kimaradt egy név. A kettőspont után üres az újságpapíros. Az új hadügyminiszternek nincsen neve . . . Eltitkolják, elhallgatják. Vajjon kit rejtegetnek? Ki lehet? . . .

A vörös nyár viharos hátterén a roppant síkból kiemelkedően, rejtélyesen körvonalozódni kezd annak az alakja, akinek a lábnyomát népe számára befedte az őszi köd a polai éjtszakán. És a vérbe, könnybe és tébolyba borult magyar szemek előtt egyszerre megjelenik a végzetvéste arc a sülyedő hajó felett.

A nemzet halálraírt zászlója kibomlik Szegeden. A lélekjelenlét hőse összefogja a szétzilált energiákat. A fővezér fanatizáló erejéből már kél a hadinép s mire elindul, nyomában jár a Nemzeti Hadsereg. És ő feltűzi bizodalját és saját hadiszerecséjének jó csillagát haldokló népe elborult égére.

Visszafoglalja az idegen fajok forradalmától és rabló megszállásától a megmaradt országot és lealázott fővárosát.

A vezért kereső róna előtt, mint mikor a háborús tenger vezért keresett, már csak az az egyetlen arc látszik, amelyet nagy végzete, hogy szabadon tartsa minden nyűgöző köteléktől, elvitt pártoktól, emberektől, távol tartsa beláthatatlan vizekre ; hogy küldetésére felruhazza, titokzatosan oda vezényelte az alkotmánytisztelő bölcs világósz hatalom oldalára s hogy népének megmutassa, magasan a többiek feje felett kivéste a győzelemben.

És ekkor a nemzet megkérdezett akarata sok száz év után megint saját nemes vérét emeli önmaga fölé. Azt, akinek halvézete nemzeté-

nek is balvégzet, akinek szerencséje a nemzetnek is szerencse. Mert egy vér a kettő, egyetlen cserfa lombjai és addig élnek, amíg az ősi cserfát éltetik.

Ennek az iratlan törvénynek a jegyében lép a fővezér Hunyadi János örökébe és megmenti a süllyedő hajót.

Visszaállítja a keresztény hit és a nemzeti érzés szabadságát, népe megtépett tekintélyét, a felrobbantott rendet, a munka lehetőségét, a megtiprott faji kultúrát és a nemzeti lét alapját: a kifosztott, megcsúfolt nagy magyar mult önérzetét és a jövőbe vetett mindenható reménység erejét.

És amit megkezdett, azt tíz éven át lehorgonyozza azzal a hatalmas kötelékkel, amely őt magát minden áldozatra kész szeretettel hazájához és népéhez köti.

Ez a szeretet adott neki erőt, hogy országlása idején, igazságosztó hatalmában még ellenségeivel szemben is nagylelkű és mindig újra megbocsátó legyen. Ez a szeretet adott neki erőt, hogy legyőzze magában legendás hadiszerencséjének csábító hívását és nemzete veszélyére ne kockáztasson soha semmit, s ez adta neki a virrasztó erőt, amely mert várni tud, várni tanít...

Mintha összefont karokkal olykor még ma is a Novara parancsnoki hídján állna... A láthatárt kémeleli, de a kezét nem nyújtja ki keringő, fénylő, csalóka viharsirályok felé. Amit csillogtatva a pillanat neki nem egyszer felkinált, soha sem nyult utána, mert ő nem a magyar pillanatok hőse, de valóban a magyar idők kormányosa, aki mindig védi a hajóját és önmagát mindig védtelenül hagyja, vállalva és viselve előkelő, férfias hallgatásban a felelősségek súlyát.

Perbe nem szállt soha magáért, de igazát már írja a história.

* * *

... És a história ez írásához írt ő maga is egy sort most, a tíz év végén, mikor megtiltotta, hogy elszegényedett népe szeretete áldozatát neki felajánlja.

Kívánsága előtt meghajlik a nemzet, de meghajlása közben arra gondol, amit nem tilthat el, hogy — mint egykor, egy méltó nagy fiát a «degnagyobbnak» nevezte, — szívében elnevezze őt a legnemesebb magyarnak.

Tormay Cécile.